

Відгук
офіційного опонента,
доктора економічних наук, професора
Васильківського Дмитра Миколайовича
на дисертаційну роботу
Настьошина Степана Євгеновича
на тему: “Формування організаційно-економічного механізму підвищення
енергоефективності економіки України у контексті євроінтеграційних
процесів”,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження

Проблема підвищення енергоефективності економіки України набуває особливої актуальності в умовах євроінтеграційних процесів та зростаючих вимог до енергетичної стійкості. Висока енергоємність української економіки залишається серйозним бар'єром для сталого розвитку, знижуючи її конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Адаптація до стандартів ЄС вимагає глибоких трансформацій у сфері енергозбереження та впровадження інноваційних підходів до управління енергетичними ресурсами. Формування ефективного організаційно-економічного механізму є необхідною умовою для зменшення енергетичної залежності України від імпортованих ресурсів та підвищення національної енергетичної безпеки. Водночас, євроінтеграція відкриває нові можливості для використання кращих практик ЄС у сфері енергоефективності та залучення інвестицій у "зелену" енергетику. Традиційні підходи до управління енергетичними ресурсами не враховують повною мірою складні взаємозв'язки між енергоефективністю, економічним розвитком та міжнародною торгівлею. Це створює потребу в нових моделях, які зможуть інтегрувати коротко- та довгострокові аспекти економічної динаміки. У цьому контексті важливо розробити механізми, що забезпечать збалансоване поєднання економічного зростання та скорочення енергоспоживання.

Підвищення енергоефективності також сприятиме зменшенню викидів парникових газів, підтримуючи екологічні ініціативи ЄС. Врахування європейського досвіду дозволить створити дієві стратегії для досягнення цілей сталого розвитку. Таким чином, розробка організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності України є актуальним кроком на шляху до інтеграції в європейський економічний простір.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями

Дисертаційне дослідження проведено відповідно до плану наукових робіт кафедри математики та економіки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка в рамках розробки комплексних наукових тем: «Соціально-економічні системи в умовах глобалізації: проблеми моделювання та управління» (номер державної реєстрації 0116U008869, термін виконання 01.2018-12.2021), у межах якої здобувач запропонував моделі панельної регресії визначення факторів енергоефективності європейських країн та «Механізм управління ефективністю та стійкістю функціонування соціально-економічних систем в умовах трансформації економіки України» (державний реєстраційний номер 0122U001528, термін виконання 01.2021-12.2025), в межах якої розроблено інструментарій визначення швидкості повернення до довгострокової рівноваги коінтегрованих пар показників енергоефективності та економічного розвитку. Зв'язок дисертаційної роботи Настьошина С.Є. із науковими програмами, планами, темами Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка підтверджується Довідкою 1994 від 26.11.2024.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Науково-теоретичні положення, викладені в дисертаційному дослідженні, відзначаються високим рівнем обґрунтованості, що підтверджується глибоким бібліометричним аналізом публікацій за тематикою роботи та аналізом 204 наукових і статистичних джерел. У дослідженні виділено найбільш актуальні напрями наукових пошуків та окреслено питання, які залишаються недостатньо вивченими.

Поставлені завдання повністю розкриті у змісті дисертації, а заявлена мета успішно досягнута. Робота відзначається логічною структурою, правильним вибором методів дослідження та їх коректним застосуванням. Висновки чітко відображають результати виконаних завдань та підтверджують досягнення поставленої мети.

Дисертація Настьошина С.Є. містить нові наукові результати, обґрунтовані за допомогою аналізу значного обсягу статистичних даних, проведення

експериментальних досліджень та застосування широкого спектра методів економіко-математичного моделювання.

Обґрунтованість наукових положень, що наведені у дисертаційному дослідженні, підтверджується достатньою кількістю наукових публікацій, зокрема у журналах, що індексуються у наукометричній базі Scopus, українських фахових виданнях, інших журналах та міжнародних конференціях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

До основних наукових результатів проведеного дослідження варто віднести наступні:

- підхід до використання DEA методології для оптимального використання наявних енергетичних ресурсів на основі врахування досвіду європейських країн, що дало змогу на основі визначення вагових коефіцієнтів у DEA моделях з змінним ефектом масштабу встановити енергоефективні європейські країни (стор. 107-120);

- методику розроблення довгострокових стратегій підвищення енергоефективності із одночасним забезпеченням сталого розвитку економіки на основі запропонованих VECM та ARDL моделей, яка враховує швидкість повернення до довгострокової рівноваги показників у разі її порушення через можливі економічні кризи (стор. 162-183);

- концептуальну модель формування організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України у контексті євроінтеграційних процесів, яка врахує особливостей довгострокової та короткострокової причинності між показниками енергоефективності, міжнародної торгівлі та економічного розвитку, можливість досягнення довгострокової рівноваги між цими показниками (стор. 30-43);

- моделі аналізу динамічних взаємозв'язків між споживанням електроенергії та економічним зростанням методика формування стратегій розвитку електроенергетики, які на відміну від традиційних підходів дозволяють встановити як довго-, так і короткострокові залежності. Такий підхід дав змогу визначити фактори, які суттєво впливають на прогнозування енергоспоживання та планування заходів з підвищення енергоефективності (стор. 151-162);

- метод визначення еколого-економічних детермінант енергоефективності на основі запропонованих моделей панельної регресії з фіксованими та випадковими ефектами. Використання у запропонованих

моделях фіктивних змінних дозволило більш точно змодельовати соціально-економічну різноманітність європейських країн (стор. 80-92);.

Теоретична цінність і практична значущість результатів дослідження

Наукові положення, висновки та рекомендації, наведені у дисертації, мають як теоретичну, так і практичну цінність. Отримані здобувачем результати є вагомим внеском у розвиток методики оцінки та аналізу енергоефективності національних економік. До результатів роботи, які становлять теоретичну цінність, слід віднести: запропонований концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України у контексті євроінтеграційних процесів, підхід до використання інструментарію DEA аналізу для врахування досвіду європейських країн при розробленні стратегічних напрямів підвищення рівня енергоефективності національної економіки, концептуальний підхід до розроблення довгострокових стратегій підвищення енергоефективності із одночасним забезпеченням сталого розвитку економіки на основі застосування VECM та ARDL моделей.

Практичне значення отриманих результатів підтверджується тим, що розроблені теоретико-методичні положення доведені до рівня практичних рекомендацій, спрямованих на розробку дієвих механізмів підвищення енергоефективності, що підтверджується довідками про їх впровадження у навчальному процесі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка при викладанні дисциплін: «Економетрика та статистика», «Державне регулювання економіки», «Статистичне моделювання» та «Економіко-математичне моделювання» (Довідка № 1927 від 7.11.2024); в АТ «Львівгаз» при використанні технології утилізації та повторного використання енергії для використання технологій когенерації, при реалізації внутрішнього рейтингування підрозділів компанії стосовно реалізації енергоефективних програм (Довідка № 1453 від 22.10.2024); в ЛФ ТОВ «ГРМУ» Дрогобицьке ЕЕГГ при вивченні питання використання енергосервісних компаній з метою фінансування енергоефективних заходів та побудовані VECM та ARDL моделі для аналізу взаємозв'язку між споживанням природного газу та економічним розвитком (Довідка № 454 від 20.08.2024).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основний зміст роботи опубліковано у 21 друкованій науковій праці, серед яких 4 статті у виданнях, що входять до наукометричної бази даних

Scopus, 9 статей у наукових фахових виданнях, 8 матеріалів конференцій. В публікаціях здобувача достатньою мірою розкрито основні положення дисертації, які виносяться на захист, висвітлено суть наукової новизни

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Обґрунтованість положень та висновків, котрі виносяться на захист, підтверджується тим, що розробки здобувача ґрунтуються на результатах досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, а також опираються на потужну науково-методологічну базу та відповідний інструментарій статистичного аналізу.

Методологічною основою дисертаційної роботи стали загальнонаукові методи дослідження: перехід від абстрактного до конкретного, історичний, логічний, аксіоматичний, системно-структурний, математичний з допомогою яких було зроблено аналіз енергоефективності національної економіки та сформовано теоретико-методологічні положення організаційно-економічного механізму її підвищення.

Інформаційною базою дослідження Інформаційною базою дослідження є статистичні дані державного комітету статистики України, Національного банку України, Європейського статистичного агентства, Міжнародного валютного фонду, Enerdata, Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, матеріали періодичних видань та засобів масової інформації, ресурси мережі Інтернет, результати досліджень автора.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикацій, фальсифікацій) у дисертації не виявлено, використані джерела коректно цитовані. Подана інформація про внесок у наукових працях, опублікованих в співавторстві.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Подана на розгляд дисертація Настьошина Степана Євгеновича містить усі необхідні структурні елементи та включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота написана українською мовою, з дотриманням основних вимог наукового стилю викладання матеріалу. Виклад матеріалу дисертації є структурованим, прослідковується логічний взаємозв'язок між окремими розділами роботи. Обраний стиль викладу матеріалу дав можливість автору розкрити суть проблеми, дослідити її

теоретичні й практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати пропозиції.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, та визначені у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

Зважаючи на отримані позитивні результати проведеного дослідження та підкреслюючи науково-практичну значимість висновків і пропозицій дисертанта, варто звернути увагу на окремі недоліки та положення, які є предметом дискусії:

1. Враховуючи те, що у роботі на основі побудованих моделей досліджено характер та тип взаємозв'язку між цілою низкою показників економічного розвитку та енергоефективності, робота б виграла, якщо б більше уваги було приділено аналізу залежності між рівнем добробуту людей та станом навколишнього середовища, що є одним із ключових показників сталого розвитку.

2. Схему організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України, представленої на рис. 1.3., яка систематизує ключові елементи механізму та демонструє взаємозв'язки між ними, слід було доповнити конкретними концептуальними засадами, які закладено в його формування. Це надало би схемі більшої внутрішньої логіки та переконливості, демонструючи, що кожен елемент механізму впливає з чітко визначеної наукової методології.

3. У третьому розділі дисертації автором побудовано систему моделей з розподіленим лагом для визначення характеру причинно-наслідкового взаємозв'язку між енергоефективністю та економічним зростанням. Проте включення в моделі показників, які характеризують різні види відновлювальної енергетики дозволило б сформулювати більш детальніші стратегії розвитку енергетичної системи.

4. На рис. 3.8 порівняно короткострокову та довгострокову залежність між енергоємністю ВВП та показниками економічного зростання. Зважаючи на важливе значення характеру цієї залежності для розробки стратегічних підходів до розвитку енергетики України, слід було більше уваги приділити обґрунтуванню суттєвої відмінності у поведінці цих показників у короткостроковій та довгостроковій перспективах.

5. У таблиці 2.22 подано ваги λ у трьох запропонованих автором DEA моделях для України, що дало змогу визначити країни, які найкраще підходять до вітчизняної практики щодо максимізації енергоефективності. Таблиця була б значно інформативнішою, якщо б її доповнили значеннями ваг для решти 37 країн, які аналізувались на основі DEA методології.

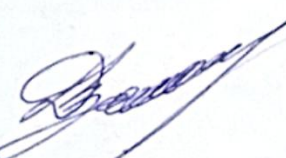
Однак зазначені зауваження суттєво не знижують загальної цінності положень, винесених здобувачем на захист і загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок

За своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням дисертаційна робота Настьошина Степана Євгеновича на тему “Формування організаційно-економічного механізму підвищення енергоефективності економіки України у контексті євроінтеграційних процесів” є завершеною працею, має наукову новизну та практичне значення, відповідає спеціальності 051 «Економіка». За змістом, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (№ 40 від 12 січня 2017 р., зі змінами) та вимогам затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (№44 від 12 січня 2022 р.), а її автор Настьошин Степан Євгенович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин
Хмельницького національного
університету

Дмитро ВАСИЛЬКІВСЬКИЙ

Підпис професора Васильківського Д.М.
ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар
Хмельницького національного університету

Ольга ГОНЧАР